

Рӯнамои ҳисоботи илмии

илмии Лоиҳавӣ доир ба солҳои 2022-2023 шуъбаи Таърихи санъати Институти таърих, бостоншиносӣ ва мардумшиносии ба номи Аҳмади Дониши Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон дар солҳои 2022-2023 барои Шурои ҳамоҳангсозии Академия миллии илмҳои Тоҷикистон

1. Номи Лоиҳа: Таърих ва назарияи санъати халқи тоҷик.

2. Рақами қайди давлатии Лоиҳа: РКД УДК: 7(584.5) (09), № Рақами номнависии давлатӣ: **01011ТД0454**.

3. Муҳлати ичрои Лоиҳа : солҳои 2021-2025

4. Роҳбари лоиҳа: Аскаралӣ Раҷабов- мудири шуъбаи Таърихи санъат, доктори имлҳои таърих , профессор.

Ичроқунандагони Лоиҳа:

Аскаралӣ Раҷабов-мудири шуъба ,доктори илмҳои таъриҳ ,профессор.

Қобилова Баҳриниссо- сарҳодими илмӣ, доктори илмҳои таъриҳ.

Раҳимов Саъдулло-сарҳодими илмӣ(0,5 ставка),доктори илмҳои фалсафа, профессор.

Иброҳимов Муродалий-ходими калони илмӣ, доктори илмҳои таъриҳ.

Ҳасанова Манзура-ходими калони илмӣ, номзади илмҳои таъриҳ.

Нурматзода Ҳасан- ходими илмӣ,номзади илмҳои таъриҳ.

Умарзода Рӯзибой –ходими хурди илмӣ .

Меликиён Эраҷ-лобаранти Шуъба.

7.Мутобиқати мақсад ва вазифаҳои Лоиҳа ба самтҳои афзалиятноки соҳаи илм:

Мақсад ва вазифаҳои Лоиҳа: ҳадаф ва мақсади Лоиҳа нахустинбор дар заминаи сарчашмаҳои хаттӣ, маводи бойгонӣ , гирдоварию мураттаб намудани маводи нашрияҳои дохию берунӣ таҳқиқи масоили мубрами таъриҳ ва назария санъати ҳалқи тоҷик аз асрҳои миёна то имрӯз ,ки фарогири мавзуоти мавзӯъоти мусиқӣ: таърихи мусиқӣ (омӯзиши сарчашмаҳои хаттии мусиқӣ садаҳои XV1-XV11,X1X-XX), мероси мусиқии мардумӣ ва мусиқии касбӣ(оҳангсозӣ-композиторӣ), театру(таърихи театр),кино(масоили назарии кино), санъати тасвирӣ, амалию ҳунармандӣ-ороишиӣ ва ғайра мебошад. Дар иртибот ба ин мавзуот дар солҳои 2022-2023 нахустинбор дар заминаи сарчашмаҳои хаттии то қунун омӯхтанашуда доир ба таърихи ҷараёнгирии мусиқӣ ва кинои тоҷик таҳқиқот анҷом дода ва натоиҷи он 6 монография: бахшида ба 30- солагии истиқололи Тоҷикистон) анҷом ёфта ва ба нашр расиданд.

Вазъи заминаи моддӣ- техникии барои иҷрои Лоиҳа:Дар ҷараёни таҳқиқи Лоиҳа замина ва таъмини техникӣ, яъне нарасидани компьютер (дар давоми ин солҳо васоити техникии нав таъмин набуд)ва дастгоҳҳои сабтӣ (барои сабти осори мусиқӣ) мебошад.

10. Натиҷаҳои асосии Лоиҳа дар самти таҳқиқоти бунёдӣ: Самт, мавзуоти дар Лоиҳа зикрёфта нахустинбор дар заминаи сарчашмаҳои нодиру усулан омӯхтанашуда такяю шуда дар асарҳои таҳқиқии иҷрошуда ва ба нашр расида масоили умдаи таърихиу назарии санъати тоҷик бо усули муқоисавию татбиқӣ асоснок(sarчашмаҳои хаттии нав дастрасшуда ва то имрӯз аз назар дур монда) ба риштаи омадаанд.

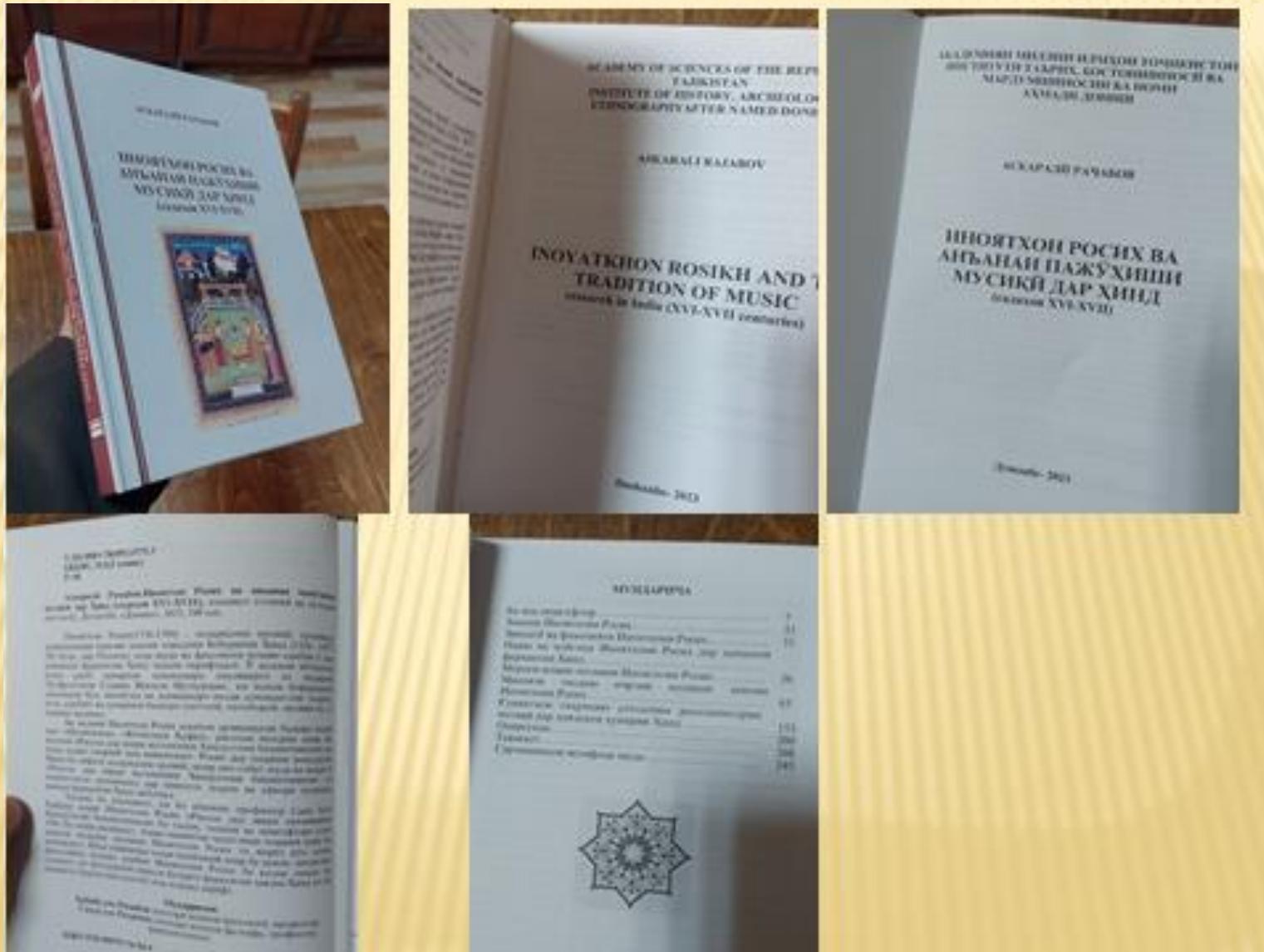
11. Натицаҳои асосии Лоиҳа дар самти таҳқиқоти амалий(тавсияномаҳо,хуносахои илмӣ):Дар ҷараёни омӯзишу иҷрои мавзӯоти дар Лоиҳа зикрёфта (дар давоми солҳои 2022-2023) натоиҷи амалии таҳқиқот ибораит аз 10 монография, 11 таҳқиқоти дастаҷамъи академӣ ва 80 мақолаи илмӣ,30- мақолаи илмӣ- оммавӣ ,25 суханронӣ дар конференсу симпозиум, мизҳои мудаввари байналмилалӣ, ҷумҳуриявӣ марбут ба масоили таърихи назарии санъати тоҷик натиҷагирӣ шуданд. Зимни ин 40 мақола дар ҷилдиҳои 9,10 Энциклопедияи миллии тоҷик навишта шуд ва ба нашр расиданд.

13.Маводи нашршуда барои солҳои 2022-2023 ва нусхай фишурдаи мақолаҳоми илмӣ тибқи рӯихати КОА,мавзуи Лоиҳа дар нашрияҳои хориҷӣ,нишондодҳои байналмилалии илмӣ ва ғайра:

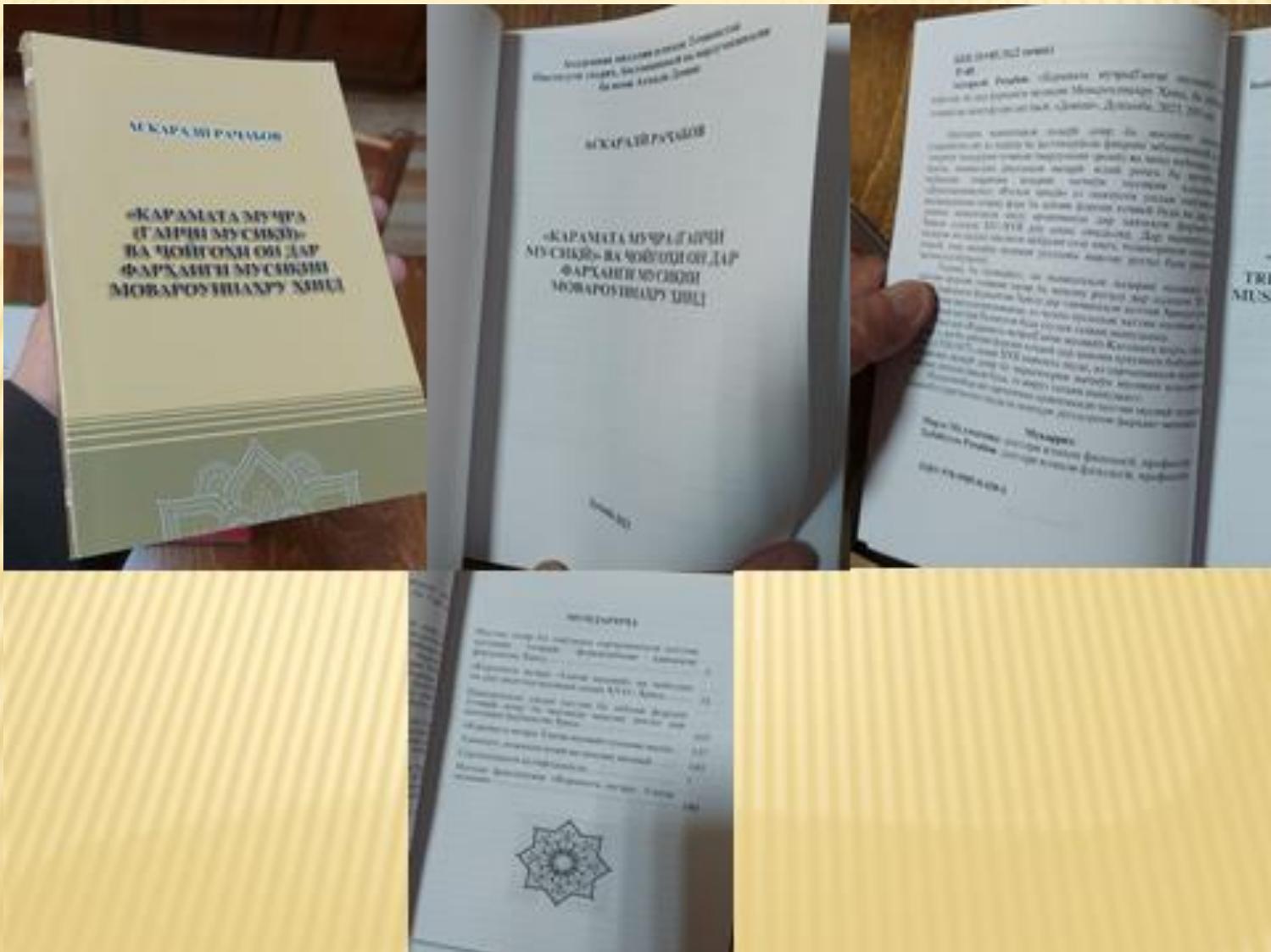
Монографияҳо 1.Аскаралӣ Раҷабов, Аҳмад Маҳдуми Дониш ва мусиқии замони ӯ(нигоҳи таърихӣ, сарчашмашиносӣ ва назарӣ)"(ба забони тоҷикӣ ва пешгуфтӣ ба забони англисӣ) , “Дониш”, Душанбе, 2022, 301 сах

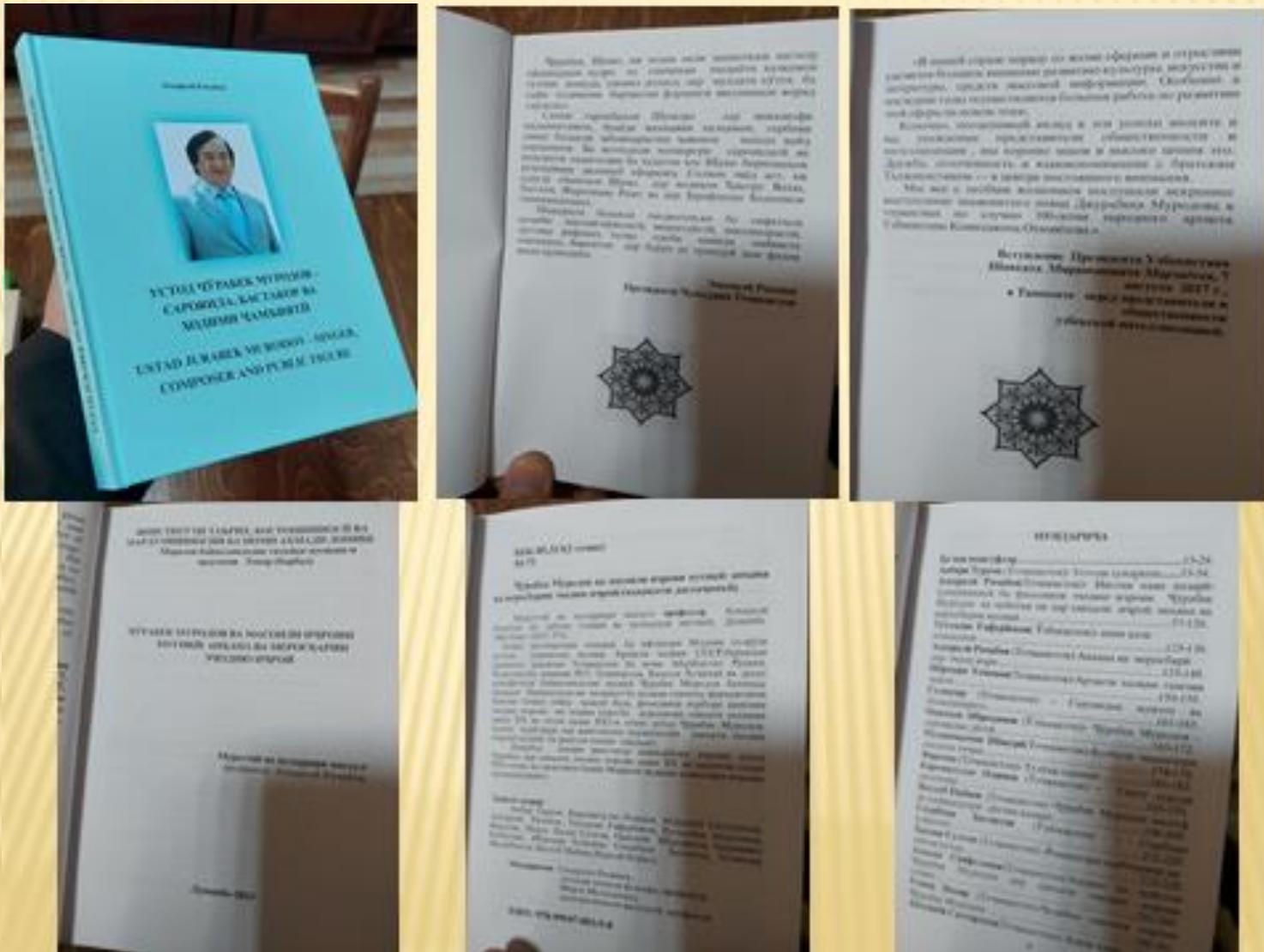
2. Аскаралӣ Раҷабов, Иноятхони Росих ва анъанаи пажӯҳиши мусиқӣ дар Ҳинд (садаҳои XV1-XV11) (пешгуфткор ба забони тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ), “Дониш”, Душанбе, 2023, 249 саҳ.

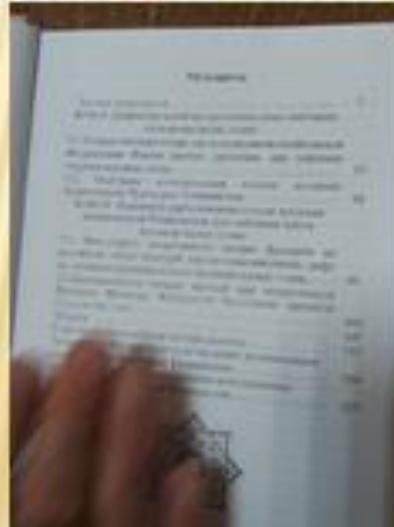
3. Аскаралӣ Раҷабов. “Карамата мучра(ганчи мусиқӣ ва ҷойгоҳи он дар фарҳанги мусиқии Мовароуннахру Ҳинд”, (пешгуфтор ба ба забони тоҷикӣ ва англисӣ), “Дониш”, Душанбе, 2023, 209 саҳ.

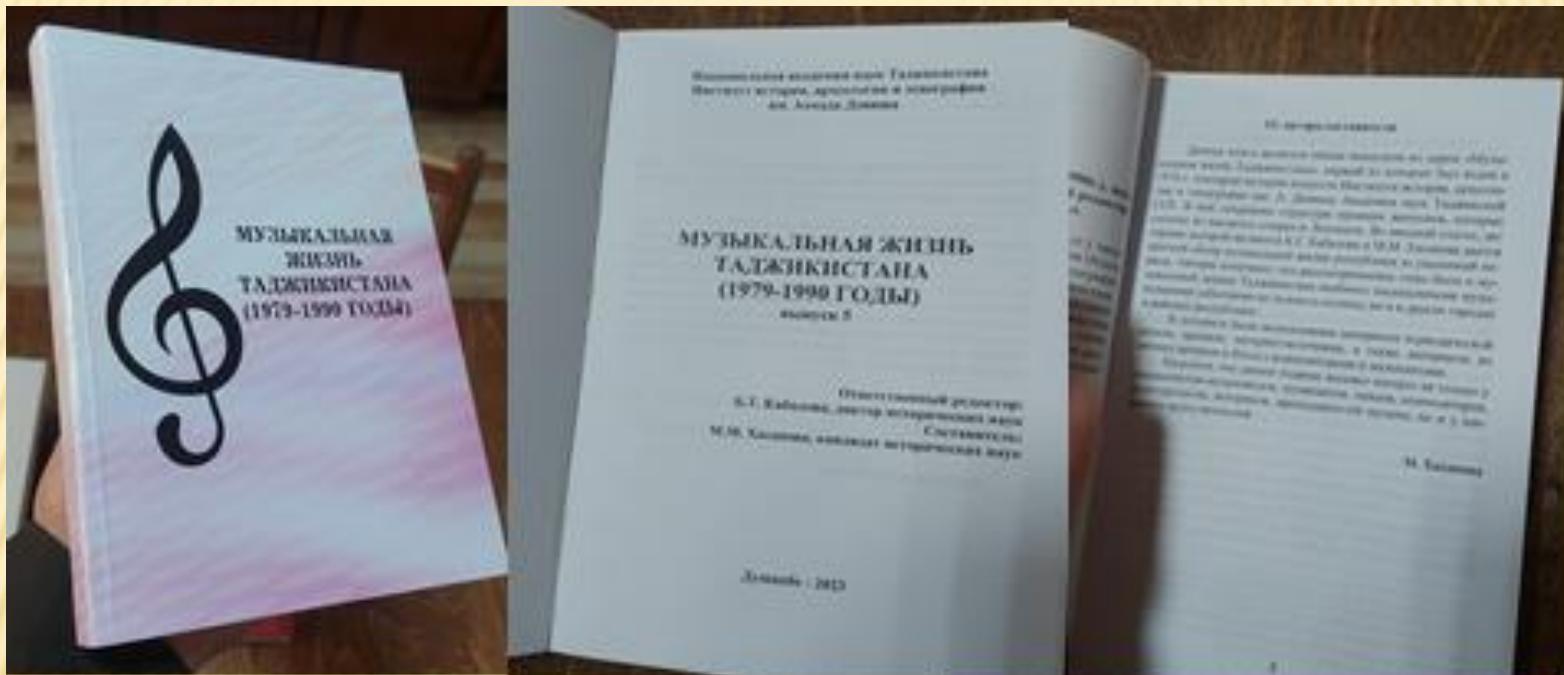
4.Аскаралы Рацабов .Устод Ҷұрабек Муродов –сароянда , бастакор ва ходими чамъияті”(муқаддима ба забони тоцикій ва англисій), “Матбаа”, Душанбе, 2023,158 сах.

5. Ҳасан Нурматзода , “Созҳои мусиқӣ дар коллексияҳои осорхонаҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон,”Дониш”, Душанбе, 2023, 248 саҳ.

6. Манзура Ҳасанова ,“Ҳаёти мусиқии Тоҷикистон”(солҳои 1979-1990, ч.5,
“Дониш”,Душанбе, 2023, 330 сах.

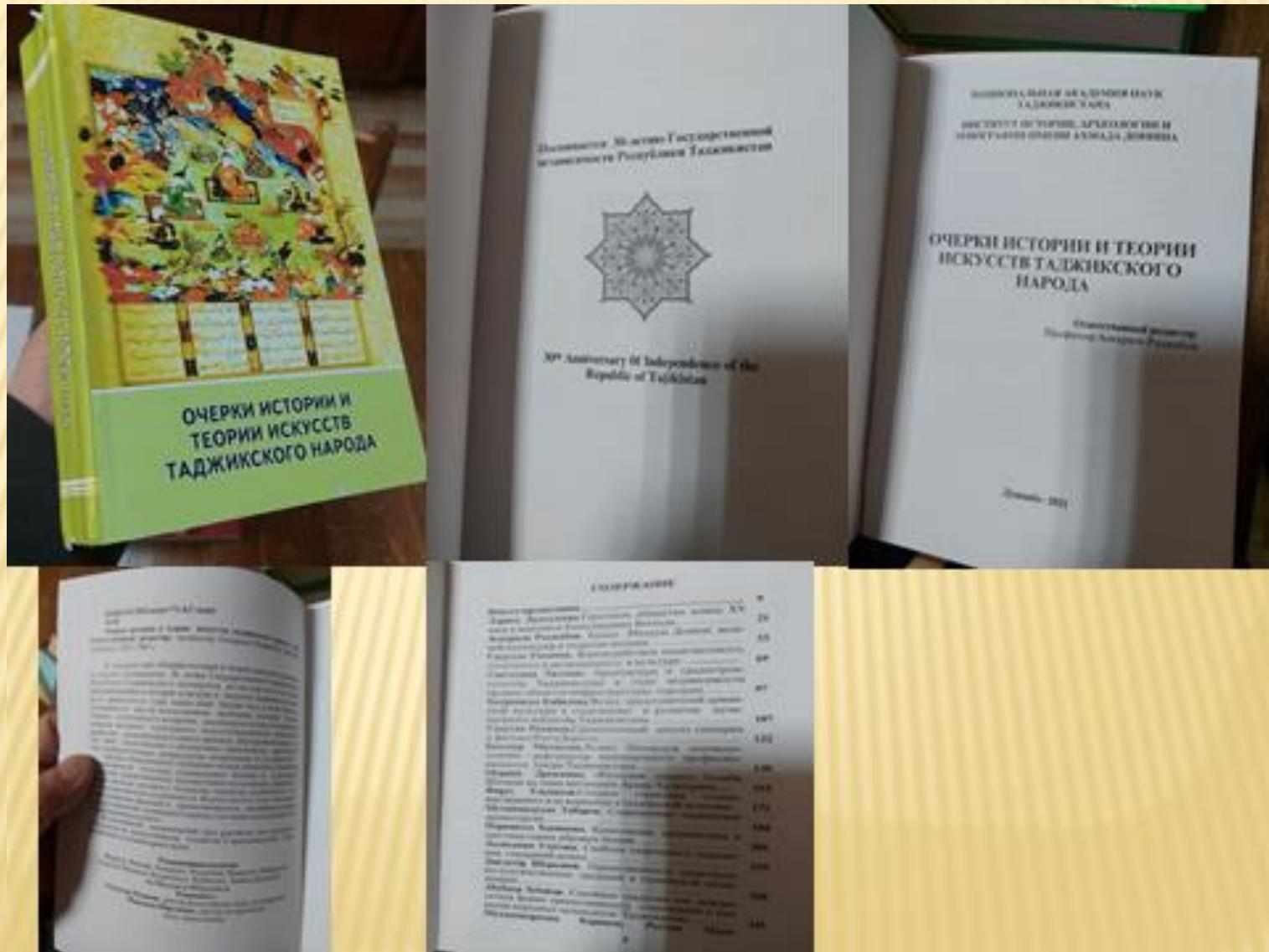

Тахқиқоти академии дастағамъии марбут ба мавзӯоти Лоиха

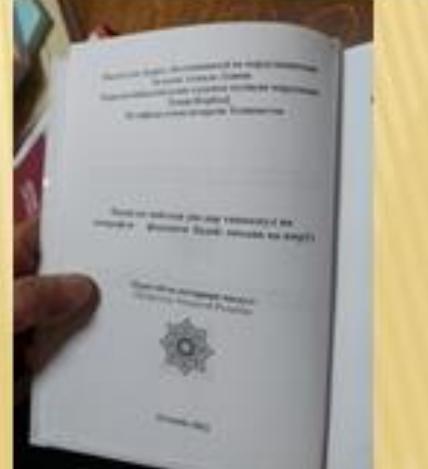
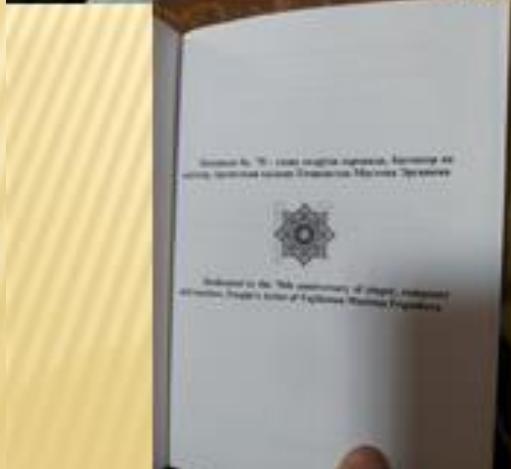
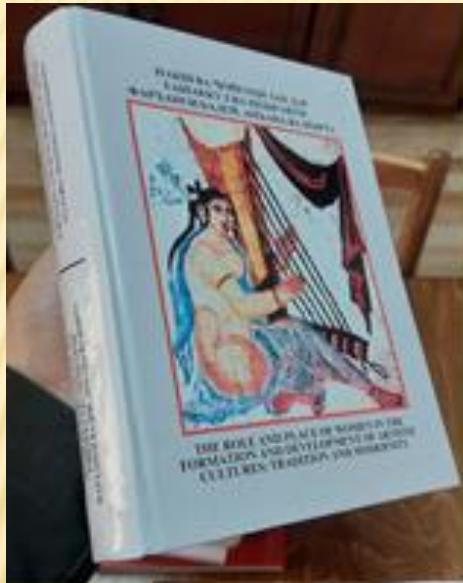
Мұхаммад Осімй-олим, арбоби давлатың ва қамъияттың(ба забони точикӣ, русӣ ваанглисӣ),мураттиб ва муҳаррири масъул:профессор Аскаралай Раҷабов,”Ношир”, 2022, Ҳуҷанд,324 саҳ.

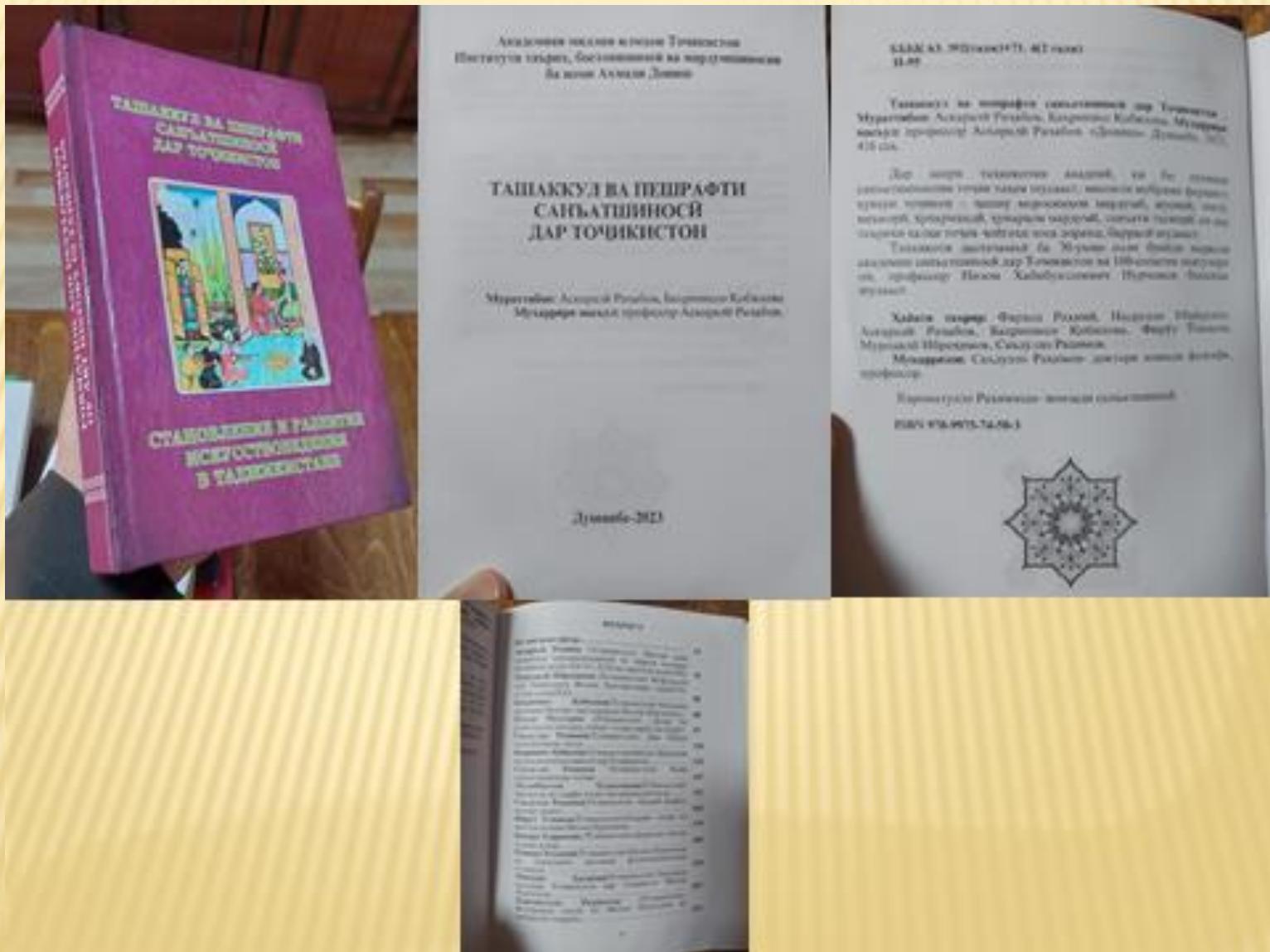
Очерки истории и теории искусств таджикского народа”(том.7.),”Дониш”,
Душанбе, 2022.546 сах.

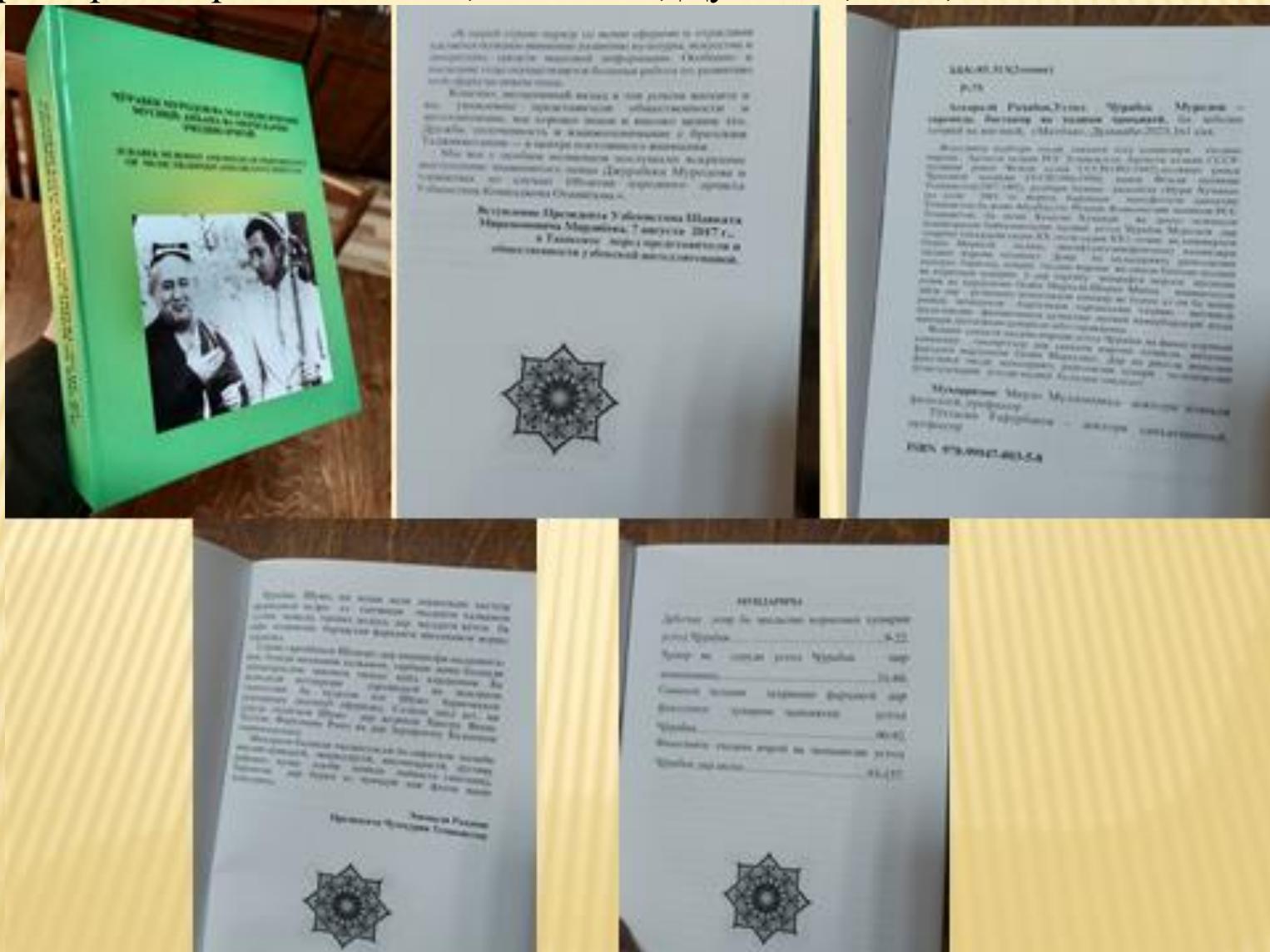
Нақш ва чойгоҳи зан дар ташаккул ва пешрафти фарҳанги бадей: анъана ва имрӯз”(ба забони тоҷикӣ , русӣ ва англисӣ, ба муносибати 70- солагии Артисти халқии Тоҷикистон Маҷтона Эргашева), мураттиб ва муҳаррири масъул: Профессор: Аскарралӣ Раҷабов,”Меъроҷ Граф”,Душанбе,2022,608 сах.

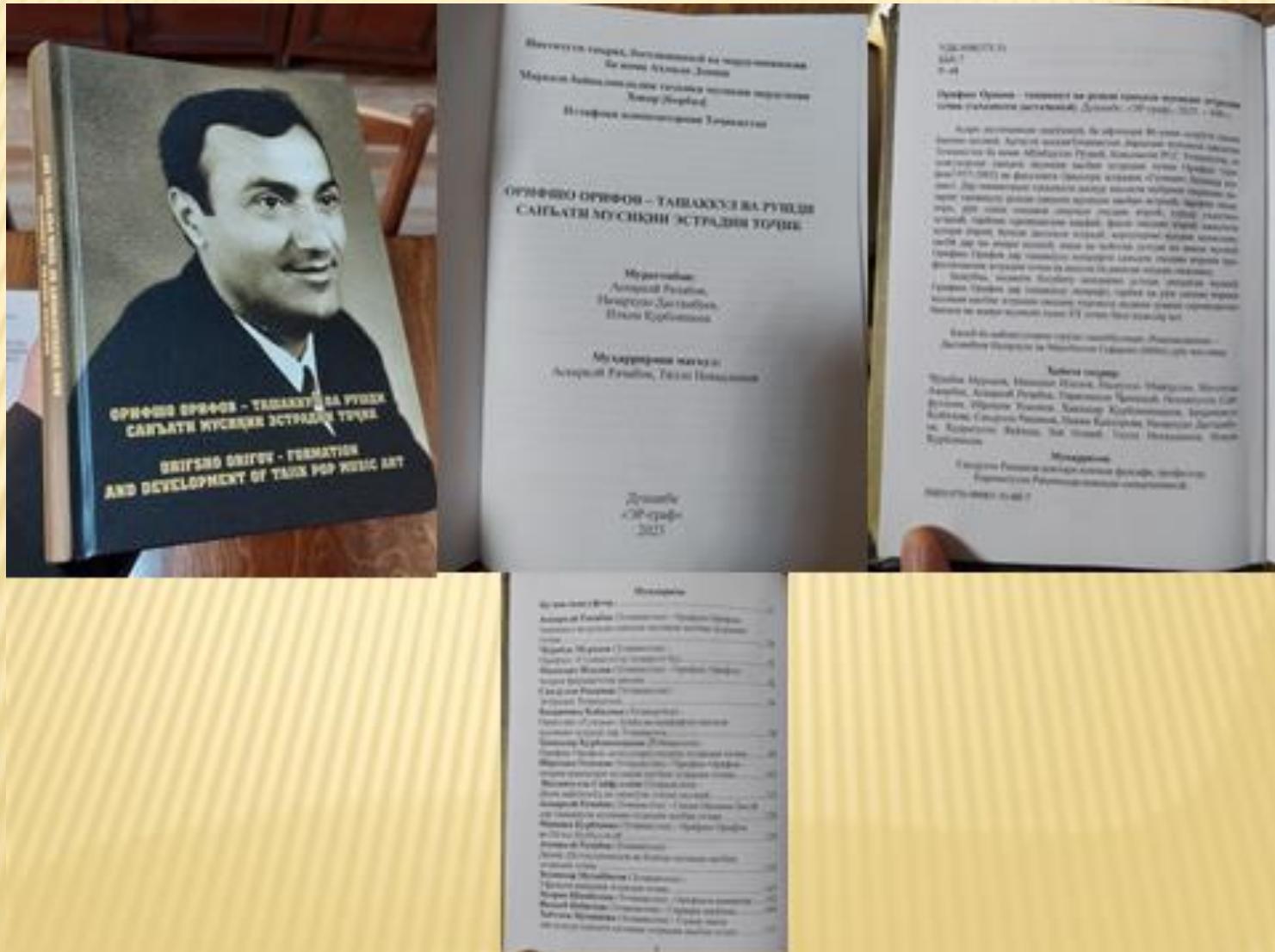
Ташаккул ва пешрафти санъатшиносӣ дар Тоҷикистон “(ба забони русӣ ва тоҷикӣ),”Дониш”, Душанбе, 2023,416 сах.

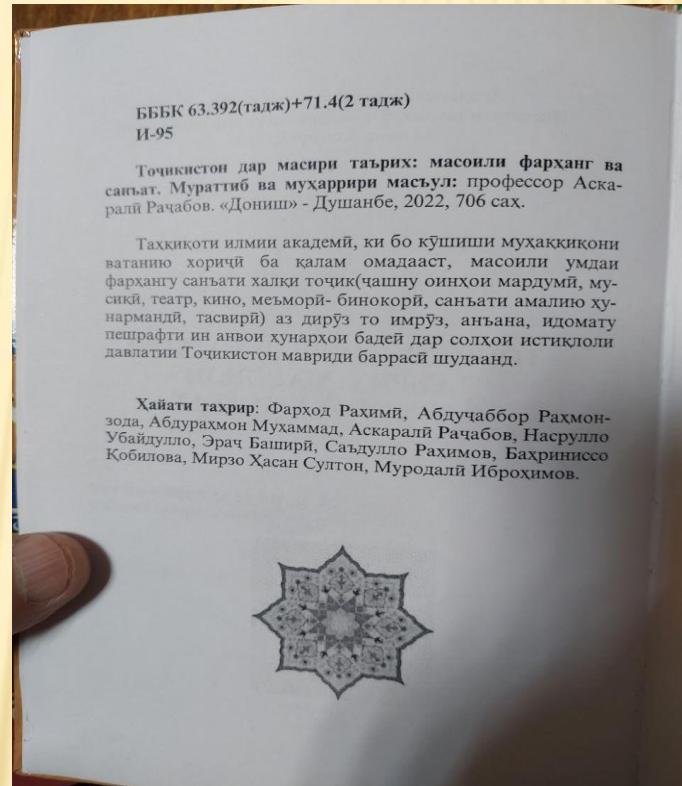
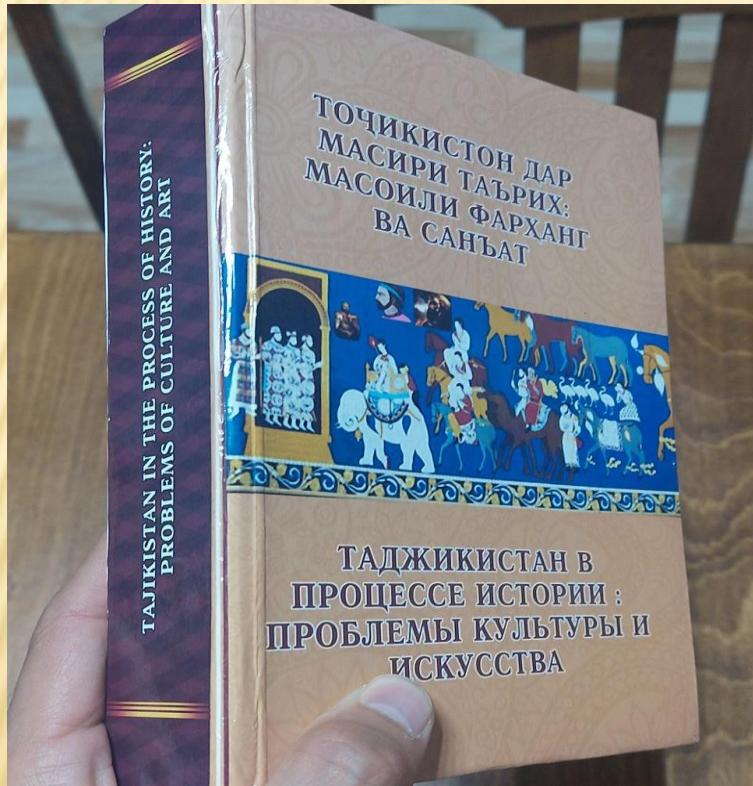
Чұрабек Муродов вқа масоили ичрои мусиқӣ: анъана ва меросбарии эчодиу
ичроӣ”(ба забони тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ), мураттиб ва муҳаррири масъул:
профессор Аскаралӣ Раҷабов,”Матбаа”, Душанбе, 2023,570 сах.

Орифшо Орифов- ташаккул ва рушди санъати мусикии эстрадии точик"(ба забони точикӣ, муҳаррири масъул: Аскаралӣ Раҷабов, "Эр Граф", Душанбе, 2023, 382 сах.

Тоҷикистон дар масири таъриҳ: Масоили мубрами фарҳанг санъати тоҷик” (ба муносибати 30-солагии истиқолияти Ҷумҳурии Тоҷикистон, ба забони русӣ ванглисӣ), мураттиб ва муҳаррири масъул: профессор Аскаралӣ Раҷабов, “Дониш”, Душанбе, 2022, 705 сах.

Акбар Турсон

«ВЕЛИК ОТ ЗЕМЛИ ДО
САТУРНА ПРЕДЕЛ...».

Национальная академия наук Таджикистана
Институт истории, археологии и этнографии
им. Ахмада Дониша

Акбар Турсон

«ВЕЛИК ОТ ЗЕМЛИ ДО
САТУРНА ПРЕДЕЛ...».

Ответственный редактор:
Профессор Аскарали Раджабов

Душанбе-2023

Фушурдаи мақолаҳои илмии нашршуда марбут ба мавзуоти Лоиҳа

Профессор Аскаралӣ Раҷабов

Профессор Аскаралӣ Раҷабов.Академик М.Осими:омӯзиши масоили таърихию назарии тамаддуни тоҷикон(“Академик Муҳаммад Осими : ҳамгирои таърихии тоҷикон ва форсигӯёни ҷаҳон дар замони ҷаҳонишавӣ”, Душанбе, «Дониш» , 2022, саҳ.464-493. (ба забони тоҷикӣ ва хуносай англисӣ).

2..Академик Муҳаммад Осими : омӯзиши масоили таърихи назарии тамаддуни тоҷикон// Академик Муҳаммад Осими: ҳамгирои тоҷикон ва форсигӯёни ҷаҳон дар замони ҷаҳонишавӣ.Душанбе, Дониш,2022,с.262-293//.

3.Хориқаи Наврӯз дар анъанаи шеърию мусиқии тоҷик//Тоҷикистон дар масири таърих:масоили фарҳарҳанг ва ҳунар,Душанбе, Дониш,2022,с.130-152//.

4.Борбад -асосгузори маҷмӯи (системи) классикии мусиқии тоҷику форс. //Тоҷикистон дар масири таърих:масоили фарҳарҳанг ва ҳунар, Душанбе, Дониш,2022,с.171-192//.

5.Барномаҳои илмии байналмилалии фарҳангии шуъбаи таърихи санъати Институти таъриху бостоншиносӣ ва мардумшиносӣ дар солҳои истиқол//70 сол дар роҳи омӯзиши таърихи миллат,Душанбе,Ганчи хирад,22021,с.59-66//.

- 6.Хочӣ Абдулазиз ва шеърияти Мавлоно Ҷалолиддини Балхӣ.
- 7.Занон ва эҷоду иҷрои мусиқӣ дар масири таъриҳ//Нақш ва ҷойгоҳи зан дар ташаккул ва пешрафти фарҳанги бадеӣ: анъана ва имрӯз.Душанбе ,Меъроҷ-граф,2022, с.26-49//.
- 8.Хочӣ Абдулазиз ва шеърияти Мавлоно Ҷалолиддини Балхӣ.
- 9.Занон ва эҷоду иҷрои мусиқӣ дар масири таъриҳ//Нақш ва ҷойгоҳи зан дар ташаккул ва пешрафти фарҳанги бадеӣ: анъана ва имрӯз.Душанбе ,Меъроҷ-граф,2022, с.26-49//.
- 10.Ба ҷои пешгуфткор// Ба маҷмуаи сурудҳои Мастона Эргашева “Баҳти ҷовидон”, Душанбе,“Меъроҷ Граф”,2022,саҳ.7-12//.
12. Орифшо Орифов:ташаккул ва рушди санъати мусиқии касбии эстрадии тоҷик //дар таҳқиқоти дастаҷамъии: Орифшо Орипов -ташаккул ва рушди санъати мусиқии эстрадии тоҷик (таҳқиқоти дастаҷамъӣ, Душанбе, “Эр-граф”, 2023,саҳ.29-51..
13. Саҳми Меҳмон Баҳтӣ дар ташаккули мусиқии эстрадии касбии тоҷик//дар таҳқиқоти дастаҷамъии:”Орифшо Орипов -ташаккул ва рушди санъати мусиқии эстрадии тоҷик” (таҳқиқоти дастаҷамъӣ),1ҷ.ҷ. зери чоп//дар таҳқиқоти дастаҷамъии:Орифшо Орипов -ташаккул ва рушди санъати мусиқии эстрадии тоҷик (таҳқиқоти дастаҷамъӣ):Мунаввар мекунад ёдаш, Душанбе,”Эр-граф”,2023,саҳ129-134.1.

- 14.Дамир Дўстмуҳаммадов ва бунёди мусиқии касбии эстрадии тоҷик//дар таҳқиқоти дастаҷамъии:Орифшо Орипов -ташаккул ва рушди санъати мусиқии эстрадии тоҷик,Душанбе, “Эр-граф”,2023,саҳ120-128.
15. Ањана ва меросбарӣ дар эҷоду иҷро//Ҷӯрабек Муродов ва масоили иҷроии мусиқӣ: аනъана ва меросбарии эҷодии мусиқӣ(мураттиб ва муҳаррири масъул: А.Раҷабов,Душанбе, “Матбаа”,2023, саҳ.133-149//.
16. Нигоҳи нави ҳунаршиносӣ ба фаъолияти эҷодию иҷроии Ҷӯрабек Муродов ва ҷойгоҳи он дар санъати иҷроӣ: аනъана ва меросбарии мусиқӣ // Ҷӯрабек Муродов ва масоили иҷроии мусиқӣ: аනъана ва меросбарии эҷодии мусиқӣ(мураттиб ва муҳаррири масъул: А.Раҷабов, Душанбе, “Матбаа”,2023, саҳ.57-120//.
- 17.Аҳмад МАҳдум Доњиш-выдающийся представитель таджикской культуры XIX века// в кн:История и антропология музыки мусульманского мира, “Садра”, Москва,2023,стр.455-478.
- 18.Аҳмад Махдуми Доњиш-последний выдающийся теоретик музыки Мавераннахра XIX века.Известия Национальной академии наук Таджикистана,№1(270),2023, стр.24-34.

19. Нигоҳи нави таърихию сарчашмашиносӣ ба мероси мусиқии Бухоро(садаҳои XVIII- XIX ва сароғози садаи XX)//Ташакул ва пешрафти саанъатшиносӣ дар Тоҷикистон, “Дониш”, Душанбе, 2023, 39-80.

Қобилова Б.Т.(сарходими илмӣ

монография

«История музыкальной культуры Таджикистана в 1958-2017 годы»., том 2.(дар анҷомёбист).

Мақолаҳои илмӣ

1. Исследование древних музыкальных традиций Бухары в творчестве Н.Х.Нурджанова //Научное наследие З.А.Широковой и проблемы изучения народного творчества. – Душанбе, 2021. – С.43-49.

О музыкальных традициях Бадахшана //Музыкальное искусство Евразии. Традиции и современность. – М., 2022/2. – С.31-43

2. Қобилова Б.Нақши академик М.Осимӣ дар пешрафти илми таърихи Тоҷикистон(“Академик Муҳаммад Осимӣ : ҳамгирои таърихии тоҷикон ва форсигӯёни ҷаҳон дар замони ҷаҳонишавӣ” Душанбе, «Дониш» , 2022, саҳ.765-777, ба забони русӣ ва хулосаи англисӣ.

3. Женские музыкальные традиции Бухары (на примере созанда) //Накш ва чойгоҳизан дар ташаккулвапешрафтифарҳангигибадеи: анъанаваимруз. – Душанбе, 2022. – С.156-166.

4.Песни композиторов Таджикистана в творчестве МастоныЭргашевой //Накш ва чойгохи зан дар ташаккул ва пешрафти фарханги бадеи: анъана ва имruz. – Душанбе, 2022. – С.279-285.

5. Становление и развитие эстрадного искусства в Таджикистане (1 п.л.) // дар таҳқиқоти дастаҷамъии : “ Орифшо Орипов - ташаккул ва рушди санъати мусиқии эстрадии тоҷик”, Душанбе, 2023,“Эр-граф”, саҳ.78-89//.

6.Музыкальные традиции Бухары в трудах Низама Нурджанова // Ташакул ва пешрафти саанъатшиносӣ дар Тоҷикистон, “Дониш”, Душанбе, 2023,стр.88-96//.

7.Низом Нурджанов и развитие искусствоведческой науки Таджикистана // Ташакул ва пешрафти саанъатшиносӣ дар Тоҷикистон, “Дониш”, Душанбе, 2023,стр.132-146//.

8. Пути развития эстрадной музыки в Таджикистане и оркестр «Гульшан» (0,7 п.л.).// Доклады Национальной академии наук Таджикистана,Отделение общественных наук,№2(020), 2022, стр.7-12.

9.Состояние музыкальной культуры в период Таджикской советской социалистической республики,Доклады Национальной академии наук Таджикистана,Отделение общественных наук,№4(022), 2023, стр.12-18.

Саъдулло Раҳимов(сарходими илмӣ (0.5 ставка)

- 1.Рахимов С. Маънавиёт, мусиқӣ ва нақшу ҷойгоҳи зан. / Ташаккул ва пешрафти фарҳанги бадеӣ: аъана ва имрӯз. – Душанбе, 2022. – С. 60 – 80.
- 2.Рахимов С. К вопросу о театральном зрителе. / Ахбори ИФСҲ АМИТ. – 2022. №3. – С.13 – 18.
- 3.Рахимов С. Фалсафа ва мусиқӣ дар шинохти олам. // Ахбори ИФСҲ АМИТ. – 2022. №2. – С. 8 –13.
- 4.Рахимов С. Наврӯзи суннатӣ ва усули нави ҷашгирии он дар Тоҷикистон // Ахбори ИФСҲ АМИТ. – 2022. № 1. – С. 21 – 25.
- 5.Рахимов С. Эстрадаи Тоҷикистон //дар таҳқиқоти дастаҷамъии : “Орифшо Орипов - ташаккул ва рушди санъати мусиқии эстрадии тоҷик”,Душанбе, 2023, “Эр-граф”,сах.59-78.
- 6.Меросбар будан масъулияят дорад// Ҷӯрабек Муродов ва масоили иҷроии мусиқӣ: анъана ва меросбарии эҷодии мусиқӣ(мураттиб ва муҳаррири масъул: А.Раҷабов,Душанбе, “Матбаа”,2023, сах.413-424//.
- 7.К вопросу о театральном зрителе//.Ташаккул ва пешрафти саанъатшиносӣ дар Тоҷикистон, “Дониш”, Душанбе, 2023,стр.147-156//.

8.Кумрӣ шишту шоҳин парид// Ташакул ва пешрафти саанъатшиносӣ дар Тоҷикистон, “Дониш”, Душанбе, 2023,с.162-174//.

9.Отец таджикского искусствоведения// Ташакул ва пешрафти саанъатшиносӣ дар Тоҷикистон, “Дониш”, Душанбе, 2023,стр.126-131//.

Ҳасанова Манзура (ҳодими қалони илмӣ)

1.Вклад Хомида Махмудова в театральную жизнь Таджикистана в годы ВОВ // Вестник Таджикского национального университета. - №2. - Душанбе, 2022.- С.16-22.

2.Летопись искусств как источник по изучению истории культуры Таджикистана // Вестник ТГУПБ. - №2 (91). - Худжанд, 2022. – С.23-29.

3.Творчество выдающихся деятелей музыкального искусства Таджикистана в 30-70-е годы XX века // Вестник Таджикского национального университета. - №3. - Душанбе, 2022.- С.17-23.

4.Исполнительские традиции Борбада в современном Таджикистане. (Общественные науки). Известия НАНТ. – Душанбе, 2021. - № 3. – С.62-66.

4.Мухаммад Осими и развитие таджикской академической науки // Известия АН РТ. – Душанбе, 2021. - № 1. – С. 80-85. (в соавторстве)

5.Деятельность театральных учреждений Таджикистана в годы Великой Отечественной войны (1941-1945 гг.). // Вестник Таджикского национального университета. - №4. - Душанбе, 2022.- С.5-13.

6.Ҳасанова М. Фаъолияти ансамбли “Гулшан”дар солҳои 60-70- садаи XX. //дар таҳқиқоти дастаҷамъии:”Орифшо Орипов -ташаккул ва рушди санъати мусиқии эстрадии тоҷик”, Душанбе, 2023, “Эр-граф”, саҳ.259-267.

7.Музыкальные театры Таджикистана в исследованиях Низама Нурджанова(на примере Государственного академического театра оперы и балета им. С.Айни) // Ташакул ва пешрафти саанъатшиносӣ дар Тоҷикистон, “Дониш”, Душанбе, 2023, с.207-214//.

Муродалий Иброҳимов(калони илмӣ(0,5 ставка)

1.Иброҳимов М.Нақши академик М.Осими дар рушди илми санъатшиносӣ(“Академик Муҳаммад Осими : ҳамгирои таърихии тоҷикон ва форсигӯёни ҷаҳон дар замони ҷаҳонишавӣ” Душанбе, «Дониш» , 2022, саҳ.538-544, ба забони тоҷикӣ ва хулосаи англисӣ.

2.Вклад Санкт-Петербургской Кунсткамеры в изучение традиционной культуры таджиков// Материалы Республиканской научно-практической конференции, посвященной 40-летию создания Музея этнографии им. М. С. Андреева (17 ноября 2021 г.). - Душанбе: Ин-т истории, археологии и этнографии им. А. Дониша НАНТ, 2022//.

3. Мавзӯҳои зооморфӣ ва антропоморфӣ дар сафоли күшонии Боҳтари Шимолӣ// Маводи Конференсияи илмию амалии “Хунарҳои мардумӣ дар даврони истиқлолият” (Донишқадаи давлатии санъати тасвирий ва дизайни Тоҷикистон, 30 ноября соли 2021). - Душанбе, 2022//.
4.Ткачество в Гиссарском бекстве(конецXIX- начало XXвв.) // Ташакул ва пешрафти саанъатшиносӣ дар Тоҷикистон, “Дониш”, Душанбе, 2023, с.80-87//.

Нурматзода Ҳасан(ходими илмӣ)

1. Колексияи созҳои мусиқии А. Эйхгорн ва сатҳи омӯзиши он аз ҷониби олимон” мақолаи илмӣ навишта, дар маҷаллаи илмии Паёмномаи Фарҳанг”(0.6 ҷ.ҷ.)-и Пажуҳишгоҳӣ илмӣ-тадқиқотии фарҳанг ва иттилооти Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон ба нашр супорида шуд.

2. Таҳмина Ниёзова ва идомати қасбияти иҷроии эстрадӣ(0.5 ҷ.ҷ.)// дар таҳқиқоти дастаҷамъии : “Орифшо Орипов –ташаккул ва рушди санъати мусиқии эстрадии тоҷик”, Душанбе, 2023,”Эр-граф”, саҳ.254-259.

3. Масоили гирдоварӣ , омӯзиши мероси фарҳанги мардумии тоҷик дар таҳқиқоти Низом Нурҷонов // Ташакул ва пешрафти саанъатшиносӣ дар Тоҷикистон, “Дониш”, Душанбе, 2023,с403-412//.

Умарзода Рӯзибояй(ходими хурди илмӣ)

(аз моҳи май соли 2023 ба кор шуруъ намуд)

1. Эҳёгари таърихи театри миллӣ// Ташакул ва пешрафти саанъатшиносӣ дар Тоҷикистон, “Дониш”, Душанбе, 2023,с383-388//.

Меликиён Эрач(лаборант)

1. Саҳми Сайфудинов Анваршо дар рушди санъати рассомии муосири тоҷик (бахшида ба 70-солагии ҳунарманд). “Ахбор”-и Осорхонаи миллии Тоҷикистон. №4, 2021. С. 170-173.
- 2.. Рушди ҳунари графикаи Тоҷикистон дар солҳои 30-юми асри XX. № 1. (5) 2022. С. 57-64.
3. Кашфи асари наве аз Аҳмади Доңиш. Муарриҳ № 2 (30) 2022. С. 113-122
4. Вазъи ҳунари хушнависӣ ва хушнависони Бухорои нимаи дувуми асри XIX - оғози асри XX. – конф. дар дасти чоп
5. Искусство каллиграфии Бухары во второй половины XIX - начало XX веков. “Доклад”-и АМИТ. Дар дасти чоп
6. Нигоҳе ба ҳунари китобороии замони Аҳмад Маҳдуми Доңиш// Ташакул ва пешрафти саанъатшиносӣ дар Тоҷикистон, “Доңиш”, Душанбе, 2023, с.274-282//.

ISSN 2791-2639

АХБОРИ

АКАДЕМИЯ МИЛЛИИ ИЛМХОИ ТОЧИКИСТОН

ШУБАЙ ИЛМҲОИ ЧАМӢЯТШИНОСӢ
ИЗВЕСТИЯ
НАЦИОНАЛЬНОЙ АКАДЕМИИ
НАУК ТАДЖИКИСТАНА
ОТДЕЛЕНИЕ ОБЩЕСТВЕННЫХ НАУК

NEWS

NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF TAJIKISTAN

DEPARTMENT OF SOCIAL SCIENCES

Nº 1 (270)
2023

ГУЗОРІШХОЙ АКАДЕМІЯИ МИЛДИЛИ ИЛМХОЙ ТОЧИКИСТОН
ШУЛЬБАНИЛХОЙ ЧАРТЫРДЫШНОСІ. № 2, 2022
ДОКЛАДЫ НАЦИОНАЛЬНОЙ АКАДЕМИИ НАУК ТАДЖИКИСТАНА
ОДЕЛЕНИЕ ОБЩЕСТВЕННЫХ НАУК. № 2, 2022

АДЕМИЯ ИЛМХОИ ТОЧИКИСТОН ВА БУНӢДИ
ИЛМИ АКАДЕМИИ ХУНАРШНОСИЙ
РАҶАБОВ А¹.

Төмөнкүл дар таңырын таамудын бағыры. Ослан Маркайш, Шарынхан хорхаман(бекеншөл) белгизир фарханғозу фарханғоворт төмөнкүлдердин дара. Фархан, ал чумалы күнбарын бейді: сантын хатын-китеби күнбарын шахшы, ингрегори (сантын тасырлы міншүр), аманаттын күнбарын шакиншина (сантын белгизир-раке), мусын на амсоли таңырын таамудын бағыры. Иш оқшарынын мұасынын пүрткөр бейді таңырын бағырында. Иш оқшарынын мұасынын пүрткөр бейді таңырын бағырында. Иш оқшарынын мұасынын пүрткөр бағырында. Иш оқшарынын мұасынын пүрткөр бағырында.

Дар наиншаткожа таңырын, алабы, осори бағеді(дәндириғарынча, осори тасырлы-миншүр ва г.) басе ранғомту үашимин тасир нұрада, дар наиншаткожа назары, дөниншінен оғарылған фарханғозы тасирларында мұасынын пүрткөр бағырында. Оғарылған шағындықта да, бағырында.

Таңырын да, ақадемия жаражорында пайдаланауда лар хүндарын бағырында раха саяхаттарында пайдаланауда ишірмезін мөр. Бар болып сарыншаман хатты, пәнжүхшін мәйданын (дар заманда осори мүсінен маңымда, ұлдардын аманатын хұндарын мұнашидан(раке, тәнди сүзділ в.), вя амсоли иш яке мұасынан, мұхымни шимде ақадемия хұндарыннан(шо) дар заманда осори мүсінен маңымда, ұлдардын аманатын хұндарын мұнашидан(раке, тәнди сүзділ в.) жаражорында пайдаланауда.

мачуу сыйтаппине) маасуб буда вакески, ки ним то бүлөн Академик имбон РСС Тоңчикин(1951) боюн чохъ тажик академик науду будын. Тажик бай елонварист, ки донор бас массоли мерсөн фарҳонни тоҷикиш бештар мерсөн ҳунарҳо амалию ҳунармандӣ, санъатни интигорӣ, бинокорӣ, катогъиборон ва г.) пажӯҳингаронро русу массолаҳо мегузаранд. Академик имбон Тоҷикистони Ҷумҳурии Шӯравии ССРР ба таъмин саббози мисоненкаро ба нерӯши рӯй кор овариданд. Аксари о наиништаго маансуп буда, пажӯҳони хоси ҳунарҳо ба мардумонине кичин буда, пажӯҳони хоси ҳунарҳо ба мардумонине кучин да салоҳи маасуби ғарбии Моварооннома. Ҳуросон шуда мөнанду ба қалам омада, тенезис-хордаки хоси авлои ҳунарҳо бадар норашдан монандан. Имбони тоҷикиш таърих пас аз бүлөн Академик имбон РСС Тоҷикичин(1951) ба марказии омӯзчиши тоҷикони академик Исломигу таърих, бостоншиносӣ, мардумшиносӣ, дар дохири он рӯй кор омада, мутасабибул Тажикиш сыйкатигӣ истилол соли 1951 бүлөн шуда на байдан аз соли 1953 то имрӯз - мутасаби Фаъолияти менамоян (тажикиш академик ҳунарҳо байни [бинонкорӣ], мерсөн мусийди классики, мардумӣ, композиторӣ), санъатни тасвирӣ/накшони авлои он, аз ҷумла интигорӣ/ минефӯр, санъатни катогъиборон), амалию ҳунармандӣ, театр (драматургия, касба, маҷрӯмӣ), раҳс, кино (таджикони пажӯҳингар майбонии мутасаби (Оксепедишиони санъатшиносӣ), омӯзчиши

Илми ұнаршинос (санитарий) академияның орталық музейінде шуда (1).
Шапқасқұл Әйттан аз үмітін мөрсө миссияны мардумды, музейнің касбі (композитор),
театр жардымшысы, театри қасбі, кітап, мемлекет, санитар амалдарындағы гафра барбары
ғары болу шуда, ташаппана пәкіншіхан майдандын мұассасын дар маңыздықи Тоғызыстану
Ұзбекистон гүарониден. Раджабов Аскарді – доктор исторических нау-

**ДОКЛАДЫ И НАУЧНЫЙ АКАДЕМИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
ОГЛЕДАНИЕ ОБЩЕСТВЕННЫХ НАУК. №4, 2022**

ТАЛДЫКИН
СОСТОЯНИЕ МУЗЫКАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ В ПЕРИОД ОБРАЗОВАНИЯ
ТАДЖИКСКОЙ СОВЕТСКОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ РЕСПУБЛИКИ
(с 100-летием со дня рождения С.С.С.)
КАНДЫКОВА Б.

результате национально-территориального разделения Средней Азии в 1924 году, на карте мира появился новый государственный субъект с названием Таджикистан. Таджики получили возможность как бы утверждения свободной языковой и национальной культуры путем возрождения и независимости, оформленные как видение. В статье «Быть, лет борьбы» (о хозяйственном строительстве 1925–1930 гг.) в газете «Российский Таджикистан» от 15 марта 1930 г. Президент ЦИК Таджикской ССР Нуршатдо Максум, главным итогом промышленной работы, проделанной во всех областях социалистического строительства Таджикской Республики, отметил значительные успехи в области сельского хозяйства.

Обобщая все изменения, которые произошли за короткий срок моего пребывания в Улан-Удэ и в области культурного строительства: «На фронте социалистического строительства мы за пять лет имели такие крупные достижения: число школ с 57 в 1925г. возросло до 254 в 1930г., число лицеев с 63 до 1260 и учащихся в них с 1400 до 28000; Ежегодно в Улан-Удэ открывались новые профессиональные училища, техникумы, кружки, клубы, краинские чайханы, библиотеки, спортивно-учебных заведений, учреждений профессионального образования» [2].

специальная
образовательная-институциональная база воспроизводства
учебные заведения, музеи, театры и кинотеатры, специализированные
суперсистемы: летние лагеря, кружково-школьные, профессиональные союзы с
Большим развитием получила наука о обслуживании лесистой почвы, созданы учебные
занятия, готовящие специалистов по лесному хозяйству и специальности для разведения
птиц и грибов. Широко стали внедряться в практику, специализированные общественные и
учебные и профессиональные кружки, распространение грамотности, более открытый логос в политические
и научные сферы. Таким образом, отметим, что в маргинальных группах и коммуникациях
развернулась диаспора, посвященная всему белого населения.
ИК, появившиеся

Адрес для корреспонденции: Кабилова Бахтира Туйчиевна, главный инженер, архитектор и фотография им. А.Дениса НАНТ, 734025 г. Алматы, б-р. Мендибекова 29. Г. Президент ЦИК Нурсултан Махмут подчеркнул: «Обобщая все наши достижения в различных областях образования Таджикской АССР. В должностях Председателя Республики Нурсултан Махмут приходилось активно участвовать в решении многих политических, экономических, социальных и культурных преобразований, происходивших в суровые годы становления Советской власти. Так, на открытии II съезда Советов Таджикской АССР 21 апреля 1929 г. Президент ЦИК Нурсултан Махмут подчеркнул: «Обобщая все наши достижения в

ISSN 2076-2569

ДОКЛАДЫ

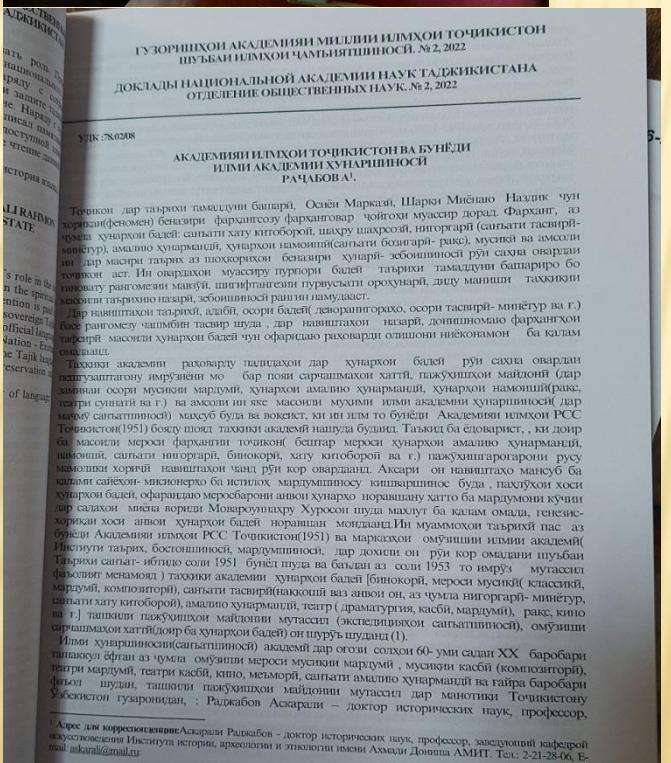
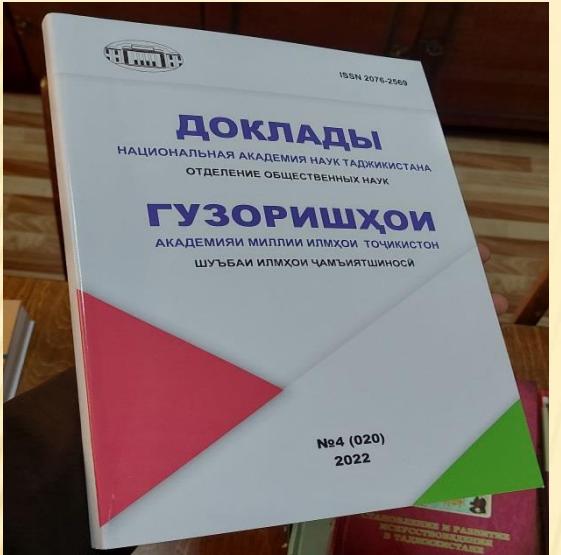
НАЦИОНАЛЬНАЯ АКАДЕМИЯ НАУК ТАДЖИКИСТАНА
ОТДЕЛЕНИЕ ОБЩЕСТВЕННЫХ НАУК

ГУЗОРИШҲОИ

АКАДЕМИЯ МИЛЛИИ ИЛМҲОИ ТОҶИКИСТОН
ШУЪБАИ ИЛМҲОИ ҶАМӢЯТШИНОСӢ

№2 (018)
2022

КОМПЛЕКСИ РАЗВИТИЯ
ИСКУССТВОЗНАНИЙ
В ТАДЖИКИСТАНЕ

ГУЗОРІШХОН АКАДЕМІЯСЫНЫҢ МИЛЛІК ИЛМХОЙ ТӨЧІКІСТОН
ШҰБАЙ ИЛМХОЙ ЧАМЫЛГЫШІНОСЫ № 4, 2022
ДОКЛАДЫ НАЦИОНАЛЬНОЙ АКАДЕМИИ НАУК ТАДЖИКИСТАНА
ОТДЕЛЕНИЕ ОБЩЕСТВЕННЫХ НАУК № 4, 2022

Шұбай илмхон чамылгышінің
Маңыздырылған 2018 жылдың өткізгіштікі.
Дар жылдың 4 шумора чөп мемлекеттік.

2022, № 4 (020)
Дүшінбे - «Дениш»

Мұхаммад А. Н. - сармұхаррір, узви вобастаи Академии милиции илмхон Тоғықистон,
доктори илми сійесі, профессор;
Чамиджев П. - қошшылық сармұхаррір, доктори илми филология, профессор;
Косиков О. Х. - дәбірін мұсул, доктори илми филология.

Хәйати таҳрири:

Назаров Т. Н.-узви пайвастаи Академии милиции илмхон Тоғықистон, доктори илми иқтисод, профессор; Қынғасов Н. К.-узви пайвастаи Академия милиции илмхон Тоғықистон, доктори илми иқтисод, профессор; Әмірзода М. С.-узви пайвастаи Академия милиции илмхон Тоғықистон, доктори илми филология, профессор; Олимов К. О.-узви пайвастаи Академия милиции илмхон Тоғықистон, доктори илми филология, профессор; Салтым Н. Ю. -узви пайвастаи Академия милиции илмхон Тоғықистон, доктори илми филология, профессор; Сайд Н. С. -узви вобастаи Академия милиции илмхон Тоғықистон, доктори илми филология, профессор; Ятимов С. С.-узви вобастаи Академия милиции илмхон Тоғықистон, доктори илми таърих, профессор; Сандумуродов Л. Х. -узви вобастаи Академия милиции илмхон Тоғықистон, доктори илми иқтисод, профессор; Шоисматулов Ш. Ш.-узви вобастаи Академия милиции илмхон Тоғықистон, доктори илми сотсияология, профессор; Смирнов А. В. -узви вобастаи АИ Россия, доктори илми филология, профессор; Назарзода С. -узви вобастаи Академия милиции илмхон Тоғықистон, доктори илми филология; Рахматуллоев С. Р.-узви вобастаи Академия милиции илмхон Тоғықистон, доктори илми филология; Волф М. Н.-доктори илми филология, профессор; Мирсанов А. Б.-доктори илми иқтисод, профессор; Одінаев Х. О.-доктори илми иқтисод, профессор; Рахимзода Ш. М.-доктори илми иқтисод, профессор; Факиров Х. М.-доктори илми иқтисод, профессор; Махмаджонова М. Т.- доктори илми филология; Убайдулло Н. К.-доктори илмхон таърих, профессор.

МУНДАРИЧА ТАБРИХ

Қабиев Б. Т. Вазыяттын маңындағы мусықтар дарави ташқылай Республика Советтери Социалистик Тоғықистон (ба 100-солатын ташқылай ёттаны СССР).....	7
Алымов Б.Х. Ташқылук на руслан хамкорион бирсөнчиба Чүмхурин Тоғықистон бо Чүмхурни Узбекистон да шароити хозяя.....	12
Рағабов А. Ахмад Махдум Дениш - охырын назариятдони намесін мусықтар Мовароуннахи аспи XIX.... Исметова Н. Ш. Таърихи ташқаккулы мунисибаттах байни Чүмхурин Тоғықистон на	18
Чүмхурин Гүристан.....	27
Мирзасұл Қ. А., Альмасов С.М. Акыншылардың сізделіліктери Чүмхурин Тоғықистон даравол истиқтол.....	33
Муродов С.С. Аз таърихи сохтмони ба заминчынбай тобовар ва яғона санчылышы сеймологияни «Лохур».....	38
Мұмнина Х. Занон ба ташқаккулы санытты опере да Тоғықистон.....	43
Файзулаев Т.З., Одінаев Б. Э Аңына да дүрнамой рушди хунархой мардум (дар мисоли хунар гүлдүзі).....	48
Сандасанов Ю., Наврузбекова У. Таърихи инқишифи ағкори математик да асрхай X—XV.....	52
Шоқалиева М. С. Негізін фархандың хұрекатының тоғықон: айтана ва замони мусықтар.....	56
Айдаров Х. С. Балғас тайыртқында да онын «сартаропон» — и маросмын туїн сокинон Шүтнен.....	65
Шермухамедова Н.А. Национал музейдегі мұсағаттардағы тақырыбынан.....	69
Махмаджонова Н.Д., Исомадиева Ф. М. Ахлюк иттилооттің да нақты он да таъмини амниятті иттилоотті.....	73

14.Баргузории чорабиниҳои

иљмӣ(Конфронс, семинар, машваратҳои иљмӣ ва д.) дар лоираи

Лоиҳа: Дар иртибот ба масоили мавзуоти Лоиҳа ва амалӣ шудани он
Ҳамоишҳои илмии зерин баргузор шуданд:

1. Конфронси ҷумҳурияйӣ: Рӯнамои силсилаи таҳқиқоти иљмӣ баҳшида
ба зодрузи академик Муҳаммад Осимӣ, 23.08.2022.

2.Мизи мудаввари байналмилалии илмӣ дар мавзуи: “Накш ва чойгоҳи зан дар ташаккул ва пешрафти фарҳанги бадеи: анъана ва имruz», Душанбе, 27-28 октябри 2022(ба муносибати 70 солагии Артисти халқии Тоҷикистон Маҷтона Эргашева).

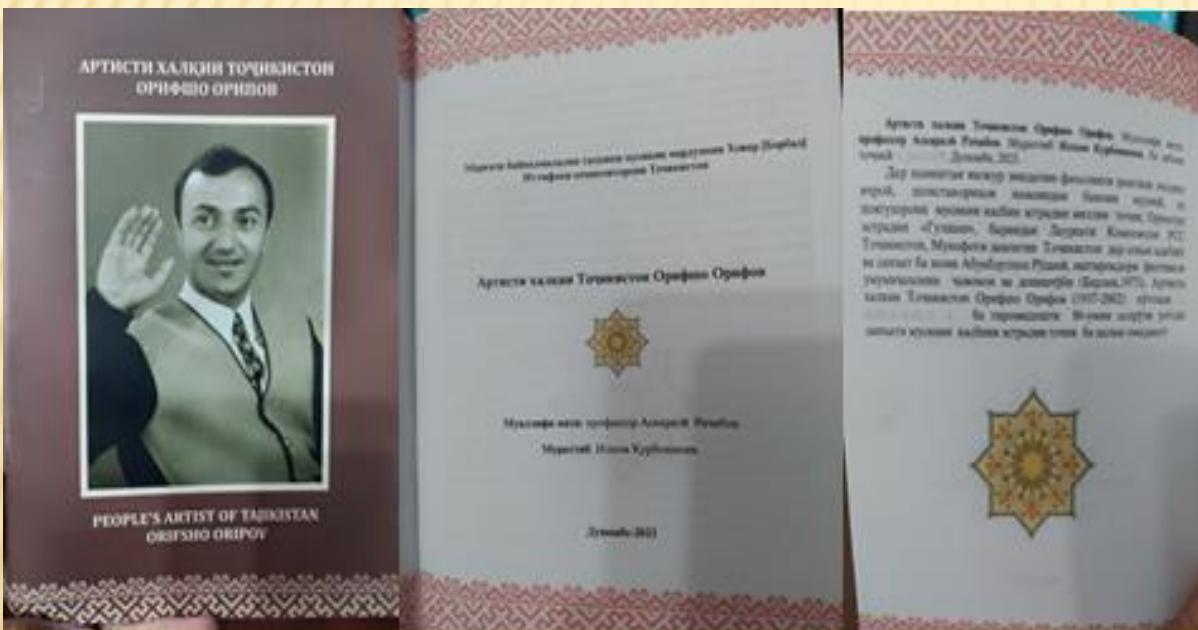
Маҷлиси байналмилалии илми “Накш ва чойгоҳи зан дар ташаккул ва пешрафти фарҳанги бадеи: анъана ва имruz”.

Международный научный Круглый стол: “Роль и место женщины в становлении и развитии художественной культуры: традиции и современность”.

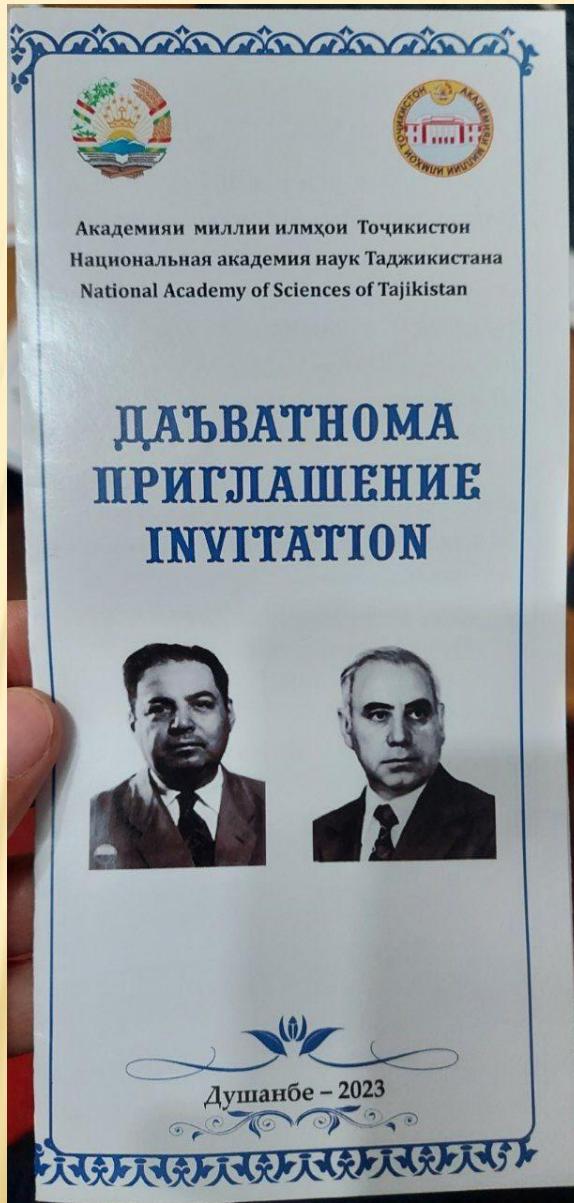
International Scientific Round Table: “The role and place of women in the formation and development of artistic culture: traditions and modernity”.

Тоҷикистон, Душанбе, 26.10.2022
Таджикистон, Душанбе, 26.10.2022
Tajikistan, Dushanbe, 26.10.2022

3. Конференция байналмилалии илмии “Орифшо Орипов – ташаккул ва рушди санъати мусикии эстрадии точик”, Душанбе, 2023, 8-август(ба ифтихори 86-умин солгузи асосгузори мусикии эстрадии касбии точик, оркестри эстрадии “Гулшан” Артисти халқии Тоҷикистон Орифшо Орипов).

Рӯнамои ҷумҳуриявии Китоби Акбар Турсон “Аз қаъри гили сияҳ то авчи Зуҳал” (ба ифтихори солрӯзи академик Муҳаммад Осимӣ) ,Душанбе,25 августи 2023.

15.Саҳми Лоиҳа дар омодасозии кадрҳои илмӣ.Дифои рисолаҳои магистрӣ,номзадӣ , докторӣ дар доираи мавзуоти Лоиҳа,ки ба нақша гирифта шудааст:Дар ҷараёни ичрои Лоиҳа д(2022-2023) дар иртибот ба мавзуи Лоиҳа ду рисолаи номзадӣ ва як рисолаи докторӣомода карда шуд:

- 1.Амроев У.”Таърихи ташаккул ва рушди театрҳои касбӣ дар солҳои истиқлолият(вилояти Ҳатлон)”,ба шурои диссертасонӣ барои ҳимоя тавсия шудааст(роҳбаари илмӣ, профессор Аскаралӣ Раҷабов)..
- 2.Эраҷ Меликиён. АҳмадиДониш ва вазъи ҳунари хушнависӣ ва китоборӣ дар аморати Бухорои асри XIX(роҳбаари илмӣ, профессор Аскаралӣ Раҷабов).
- 3.Манзура Ҳасanova. Деятельность музыкальных учрежденний Таджикистана в XX- началле XXI вв.(барои дифо пешниҳод шудааст).

16. НАТИЧАИ ИНТИЗОРӢ БА҃ДИ ИЧРОИ ЛОИҲА:

Ҳайати илмии шуъбаи таърихи санъат дар давоми соли ҳисоботии 2022 -2023 дар иртибот ба омӯзиши масоили умдаи таърих ва назарияи санъати тоҷик, навиштану ба нашр расонидани натоиҷи кори таҳқиқотии Лоиҳа, инчунин доир ба ба мавзӯи Лоиҳа (нақшай бучавӣ) 10 монография, 11 таҳқиқоти дастаҷамъии академӣ доир ба 30- солагии истиқлолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон, аз ҷумла 100- солагии академик Муҳаммад Осими, Низом Нурҷонов, 86 солагии Орифшр Орифов, 80- солагии Ҷӯрабек Муродов (ҳамсон ба мавзӯи Лоиҳаи шӯъба- Институт), 80 мақолаҳои таҳқиқӣ(дар маҷмӯаҳои академии дар Душанбе, Россия ба табъ расида), 8 мақола дар маҷаллаи Ахбор[(№1(270),2023], Гузоришҳои Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон[(№2(014), №2(018), 2022, №4(020), 2022)], Шӯъбаи илмҳои ҷамъиятшиносӣ, 40 мақола дар ҷилдҳои 9,10- Энсиклопедияи миллии тоҷик, Душанбе, 2022, 2023, 15 мақола дар матбуоти даврӣ, 25 суханронӣ дар конфронс, симпозиум, мизи мудаввари байналмилалии илмӣ, ҷумҳурияйӣ, инчунин 1 конференсия байналмилалии илмӣ (бахшида ба Орифшо Орифов), 1 Мизи мудаввари байналмилалии илмӣ(доир ба мавзуи зан- бахшида 7- солагии Мастона Эргашева), 2 рӯнамои таҳқиқоти илмӣ доир ба Б.Фафуров ва Муҳаммад Осими, 15 баромад баромад дар телевизиону радиои ҷумҳурӣ натиҷагириӣ шуданд, Таҳқиқоти иҷрошудаи Лоиҳа барои пешрафт, дурномои санъати тоҷик самари хубе хоҳад овард ва дар фаъолияти илмии Лоиҳа кори анҷомнаёфтаву иҷронашуда вучуд надорад. Барои иҷрои Лоиҳа аз ягон ташкилоти дохию ъхориҷи маблаг, гранте истифода нашудааст.

**Роҳбари илмии Лоиҳа , мудири шуъбаи Таърихи санъати Институти
таърих, бостоншиносӣ ва мардумшиносии ба номи Аҳмади Дониши
Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон, профессор Аскаралӣ Раҷабов.**